

Биљана Стикић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

ФОРМИРАЊЕ НАСТАВНИКА ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА ПРИ ФРАНЦУСКОМ ИНСТИТУТУ У БЕОГРАДУ

У овом раду су приказани, углавном на основу примарних извора, образовно-стручни контекст и организација и садржај летњих курсева које су током међуратног периода похађали средњошколски наставници француског језика из Србије и Југославије, а у оквиру предвиђених активности Француског института у Београду.

Кључне речи: формирање наставника, Француски институт, међуратни период, Србија

Научна јавност у Србији упозната је са развојем српско-француских и југословенско-француских веза посматраних са становишта политике, културе, науке, уметности, књижевности и других области. Најмање девет деценија траје истраживање ове проблематике чији се (вероватни) почетак поклапа са савезништвом између Француске и Србије у Првом светском рату. Тада је, између осталог, Јован Жујовић изложио неке чињенице о француском интелектуалном утицају на Србе. У међуратном периоду појављују се чланци у којима су разматране, претежно, културне и књижевне везе,¹ а у периоду после Другог светског рата југословенско-француски односи представљају и тему међународних научних скупова. Нема сумње да рад Француског института у Београду припада проблематици српско-француских и југословенско-француских односа. Према нашим сазнањима, деловање ове установе није проучено. Они који су само дотакли тему, као и они који су приступили проучавању, нису у довољној мери испитали проблематику и постојећу грађу што је довело до (делимично) погрешних закључака: „Овај списак личности окупљених око Француског института у Београду давао је наду да ће културна делатност бити снажна. Но, ње није било. (...) У Београду су наставили да организују прославе, пријеме,

1 О њима пишу, између осталих, Мита Костић, Владимир Ђоровић, Миодраг Ибровац и Никола Банашевић.

вечерње забаве и сваковрсне остале светковине, док се истински културни рад одвијао у Загребу.“²

Циљ овог чланка, сходно структури његовог наслова, није приказ рада Института, већ приказ начина организације и садржај курсева за усавршавање наставника француског језика у периоду између два светска рата. Ова тема није до сада проучавана а да су резултати објављени. Из тог разлога редови који следе могу дати извештај допринос осветљавању прошлости српско-француских односа, а пре свега прошлости која обухвата један важан сегмент методике наставе француског језика. Ових курсева можда не би било да није основан Француски институт, а нити би он био установљен да се није јавио један снажан покрет као његов лингвистичко-политички контекст.

Продор француских лингвиста на Исток

Период у ком је основан Француски институт у Београду представља онај део историје француске лингвистике и проучавања језика у Француској када се неки од њених најистакнутијих представника одлучним корацима упућују на Исток, ка државама словенских народа. Славистички институт (Institut d'Etudes slaves) у Паризу,³ чије је деловање добило замаха после Првог светског рата, послужиће као огледно средство за установљење Француских института у земљама источне и централне Европе, нарочито у Чехословачкој (Праг) и Пољској (Варшава). У том лингвистичком продору на Исток највише се истицао Антоан Меје (Meillet), док је најдискретнији био Фердинан Брино (Brunot). Марио Рок (Roques), професор на Колеж де Франс и у Школи оријенталних језика, такође представник тадашње француске лингвистичке елите, овако је, 1925. године, објашњавао разлог тог продора: „Ако ме буду питали какав интерес има Француска у тим далеким крајевима које Дунав залива, одговорићу да је интерес Француске свуда где постоји праведна и просветитељска ствар која треба да победи.“⁴ Двадесетих и почетком тридесетих година прошлог века француски лингвисти

2 „Cette liste des personnes rassemblées autour de L'Institut français à Belgrade laissait espérer une grande activité culturelle. Or, il n'y en a pas eu. (...) A Belgrade on continuait à organiser des fêtes, des réceptions, des soirées et toutes sortes d'autres festivités, mais le vrai travail culturel était fait à Zagreb...“, Dimić, 2005 : 64, 66

3 Др Ибровац га је својевремено именовао као Институт за проучавање Словена. в. Ибровац, 1939 : 326 (о Емили Оману)

4 „Si l'on me demande quel intérêt la France avait dans ces contrées lointaines qu'arrose le Danube, je répondrai que l'intérêt de la France est partout où il y a une cause juste et civilisatrice à faire prévaloir.“, Chevalier, 1996 : 60

стварају мрежу за ширење на словенски простор и на суседне државе, и то у облику разних мисија, института, научних часописа и удружења. (Chevalier, 1996: 60, 69-71) У том контексту био је отворен и Француски институт у Београду.

Оснивање

Децембра 1926. године био је основан Француски институт (Institut d'Etudes Françaises) при Београдском универзитету, по угледу на Институте који су постојали у Атини, Риму, Мадриду, Букурешту и у већини других европских земаља (Анонимус, 1927, 3: 27). Неколико година раније, ова врста установе била је отворена у Љубљани и Загребу. Француски институт у Љубљани добио је на располагање библиотеку смештену у једној од музејских сала, а његова управа врло брзо је успела да оснује неколико Клубова пријатеља Француске који су организовали вечерње курсеве француског језика за ученике и одрасле. Институтом у Загребу руководила су два „српска професора (директор и секретар)“, као и универзитетски лектор Варње (Warnier) који је био „душа Института“ и оснивач клубова пријатеља Француске у Карловцу, Бјеловару, Огулину и другим хрватским градовима (Laval, 1925: 388-389). Када је реч о Француском институту у Београду, његов главни задатак је обухватао одржавање интелектуалних веза између Француске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, развијање научне сарадње две државе, те подстицање на изучавање француског језика. У том циљу, убрзо је формиран један савет од петнаест чланова са трогодишњим мандатом, те седмочлани управни одбор чији је први председник био Павле Поповић, ректор Универзитета у Београду. Почетком 1927. године, Институт је приредио прво предавање, а та част је указана књижевнику Филеасу Лебегу (Lebesgues) који је говорио о француској и српској народној епопеји и њиховој улози у одржању националног осећања. За почасног члана проглашен је Фернан Гренар (Grenard), тадашњи посланик Републике Француске у Београду, по струци географ и својевремено један од најзначајнијих истраживача Тибета (Анонимус, 1927, 3: 27-28).

Почетак рада Француског института у Београду, а затим и његов развој, био је, међутим, обележен једном необичном чињеницом. За разлику од Института у Љубљани, у Загребу и у другим градовима, оснивање београдског Института су иницирали појединци, универзитетски професори из Београда којима су се придружили Емил Оман (Haumant), Виктор Берар (Bérard), Антоан Меје и други представници света француских научника и универ-

зитетских професора (Dimić, 2005: 64). На основу података којима располажемо, изгледа да је француска држава у једном тренутку прихватила постојање ове установе и озваничила њен рад. Но, како је заиста текао тај процес, зашто је Француска основала Институте у Љубљани и Загребу, а не (и) у Београду, да ли је постојала објективна препрека за његово легално оснивање и како је, пре свега, изгледао рад Института у целини, о томе ћемо сазнати вероватно много више после проучавања која тек треба да предузму заинтересовани истраживачи и добри познаваоци проблематике српско-француских односа.⁵

Редови који следе јесу сведочанство из чланака објављених у цењеним српским међуратним периодикама, сведочанство из пера, пре свега, др Миодрага Ибровца, универзитетског професора који је 1923. године у Паризу одбранио докторску тезу о знаменитом парнасовском песнику Жозе Марији де Хередији (Hérédia) и изворима његовог дела *Трофеји* (*Trophées*, 1893). Теза је у току три године добила преко тридесет критика у најугледнијим француским часописима, а 1938. године Универзитет у Дижону доделио је др Ибровцу почасни докторат (Шкерљ, 1974: 216).

Пољег на рад Француског инстџишџа

Прва деценија рада обухватила је размену универзитетских професора, предавања, изложбе, концерте и летње курсеве француског језика, књижевности и цивилизације, захваљујући ангажману администратора, др Миодрагу Ибровцу и лектору Полу Масеу (Masset), наставницима у Семинару за француски језик и књижевност на Филозофском факултету у Београду. Они су истовремено водили библиотеку Института. Друга деценија рада почела је избором новог председника Одбора, Живојина Ђорђевића, и администратора, Ж. Шеваљеа (Chevallier), професора Правног факултета у Греноблу, и Синише Станковића, професора Филозофског факултета у Београду, док је Пол Масе постао генерални секретар. За чланове управног и административног одбора изабрани су представници разних факултета. После реорганизације уследила је живља активност. Предавања су, између осталих, држали универзитетски

5 Чињеница је да назив Француски институт и дан-данас фигурира у многим земљама и углавном врши функцију као Француски културни центар. Загребачки Институт сачувао је у свом називу континуитет још из двадесетих година, док Француски културни центар у Београду не даје информацију да је пре његовог установљења постојао и деловао Француски институт са дословно истим задатаком, већ обавештава, као што се данас може констатовати из оправданих разлога, да је у међуратном периоду целокупну културну активност организовао Клуб пријатеља Француске.

професори из Француске, Ж. Шеваље, А. Сигфрид и Марсел Бушар (Bouchard). Поред бројних концерата и рецитала организованих и ван Београда, Институт је обогатио свој библиотечки фонд врло значајном колекцијом научних књига, поклоном Владе Француске у вредности од преко сто хиљада тадашњих франака (Масе, 1936-1937, 1-4: 355-356).

Формирање и стручно усавршавање наставника страних језика

Ова проблематика је била актуелна у међуратној Србији и пре оснивања Француског института. Узимајући у обзир чињеницу да је практична припрема наставника страног језика за рад у учионици била заступљена у неким много развијенијим државама тек почетком 20. века, разумљиво је да је постављање овог питања и његово решавање на нивоу Филозофског факултета у Београду постало значајно тек после Првог светског рата. По угледу на „другу фазу“ формирања наставника у неким државама (Christ, 1988: 61-62), др Никола Поповић, који је предавао филозофију, психологију, логику и теорију сазнања, предложио је 1920. године да се на Филозофском факултету оснује један семинар са циљем да се студенти, током седмог и осмог семестра, теоријски и практично припремају за наставнички позив (Поповић, 1920: 293). Стицај околности и разумевање факултетских власти омогућиле су отварање и рад те институције и у Београду (којом је неколико година руководио др Милош Шевић) и у Скопљу (где је руководио надахнути др Првош Сланкаменац), под називом Општи педагошки семинар (Поткоњак, 1968: 83). Рад ове установе дао је релативно добре резултате, истина много боље на Филозофском факултету у Скопљу.

Исто тако важно питање било је и усавршавање средњошколских наставника страних језика (у то време само француског и немачког). Одмах по оснивању, 1920. године, београдско Друштво за живе језике и књижевности покушало је, уз помоћ Министарства просвете, да га реши слањем наставника у иностранство. (Анонимус, 1927, 1: 96-99). Изгледа да је у самом почетку предузета активност која је унапред била осуђена на неуспех; наставника француског језика било је много, а финансијских средстава, због ратне несреће, веома мало. Како данас, тако су и у међуратном периоду француски универзитети организовали, углавном током лета, курсеве за странце који су желели да усаврше знање француског језика. Курсеви на Сорбони, на универзитетима у Клермон-Ферану, Стразбуру, Нансију и Дижону били су осмишљени у оквиру секци-

ја за фонетику, синтаксу и конверзацију уз предавања из историје, књижевности, естетике са филозофијом и географије (Анонимус, 1921, 7-8: 379-380). До 1927. године, само неколико наставника француског језика из Србије боравило је по два-три месеца у Француској. Они су издвојили и добре и лоше стране ових курсева, али су се сви сложили у једном: „(...) сувише је било кратко да се стекне веће знање, али довољно да се прошири хоризонт, да се добије подстрек за рад и појача љубав према народу чији се језик студирао“ (Врачевић, 1926, 1: 49-50).

Током овог кратког периода у просветној јавности је истица-на потреба продужног образовања гимназијских професора свих струка, а које би организовало Министарство просвете у оквиру летњих курсева. Предлог да се сами наставници брину о сопствен-ном усавршавању наилазила је, поготово током послератних годи-на, на препреку коју су представљали разлози новчане природе и удаљеност од културних и просветних средишта. Идеја продужног образовања односно стручног усавршавања остварена је у лето 1927. године, и то само за наставнике српскохрватског језика. (Ван-лић, 1928: 401-404). Већ следеће године организован је и први ле-тњи курс за средњошколске наставнике француског.

Курсеви за наставнике француског језика⁶

Крајем пролећа 1928. године, Француски институт у Београ-ду приступио је реализацији једног од својих главних задатака, у сарадњи са Министарством просвете и Друштвом пријатеља Француске. Тада су, путем часописа *Просветни гласник* и *Страни преглед*, били позвани наставници средњих школа и студенти да похађају бесплатан једномесечни курс из француског језика и књижевности чијом су организацијом управљали др Миодраг Иб-ровац и Пол Маса.⁷ Курс је тада обухватао тумачење текстова са историјом француске књижевности (Пол Маса), вежбе из граммати-ке и фонетике (Марсела Шемол-Вукасовић, асистент у Семинару за француски језик и књижевност), превођење текстова, „вежбе у др-жању часова француског“ (Етјен Лоран, професор на Вишој педа-гошкој школи у Београду) и конверзацију (Жозеф Фонтани, лектор за француски језик на Филозофском факултету у Скопљу). Настава је одржавана у преподневним сатима, по четири часа дневно, обо-

6 Све библиографске јединице које говоре о раду Француског института и летњим те-чајевима.

7 *Просветни гласник*, 1928. бр. 6 : 569; „Летњи течај из фран. језика и књижевности“, *Страни преглед*, 1928, бр. 1-2 : 99

гаћена предавањима уз пројекције. Укупно је било седамдесет полазника, претежно наставника француског језика, који су долазили из свих крајева Краљевине, од Штипа, Тетова и Приштине до оних из Сиска, Карловца и Новог Места, а најревноснијима је додељивано сведочанство. Циљ ове врсте курсева било је „формирање професора који ће најбоље допринети распростирању и бољој настави француског језика“ (Ибровац, 1929, 1-2: 94-96).

Та 1928. година представља почетак успешног тринаестогодишњег циклуса ког ће до краја водити др Миодраг Ибровац и Пол Маса. Концепција летњих курсева није се у основи мењала тако да су полазници сваке године могли присуствовати предавањима и вежбама из следећих дисциплина:

Француска књижевност	Превођење на француски језик
Граматика	Вежбања у предавању француског језика
Фонетика	Конверзација
Историја француског језика	Француска цивилизација

Пол Маса и Марсела Шемол-Вукасовић били су задужени за вежбе из француске књижевности, док је предавања држао, пре свега, др Миодраг Ибровац, као и гостујући професори из Француске. Ово су биле само неке од тема:

М. Ибровац - *Француско позориште у средњем веку*

М. Ибровац - *Lamartine en Serbie*

П. Геди - *Песме у доба Рестаурације*

П. Геди - *Андре Жид*

П. Геди - *Жан Жироду*

П. Геди - *Андре Мора*

П. Геди - *Историја Француске у песмама*

Р. Дефез - *Просјер Мериме*

С. Петровић - *La Princesse de Clèves*

П. Маса - *Le D'Artagnan de l'histoire*

Чињеница је да су ова предавања могла повољно утицати на допуну и проширивање знања о француској књижевности. Њихов крајњи циљ, ипак, нису били наставници, већ ученици. Наиме, француска књижевност, читање, превођење и тумачење одломака из изабраних дела и књижевних дела у целини као лектира, били су саставни део наставе француског језика у гимназијама, поготово у вишим разредима (Средњешколски зборник, 1923: 171-174; 1927: 182-184, 219-220).

За вежбе превођења на француски језик били су ангажовани „домаћи“ Французи: Етјен Лоран, те извесни господин Кантел,

наставник француског језика. За часове фонетике, морфологије и синтаксе били су задужени др Миодраг Ибровац, Марсела Шемол-Вукасовић и Г. Маруцић-Комбе, док су др Владимир Работин и др Иван Голенишчев-Кутузов, наставници у београдском Семинару за француски језик, држали часове старофранцуског са тумачењем текстова. Жозеф Фонтани је долазио из Скопља да би држао часове конверзације. Овај елеменат наставе на летњим курсевима несумњиво је био веома важан будући да су међуратни средњошколски програми за наставу француског језика инсистирали на избегавању употребе матерњег језика односно на примени директне методе, нарочито у нижим разредима. А да би она била успешно примењена наставник је заиста морао владати страним језиком.

Часови методике наставе били су заступљени сваког лета. У почетку је тај елемент курса називан педагошким вежбањем, а касније вежбањем у предавању. Ниједан од универзитетских наставника из Семинара за француски језик и књижевност није био укључен у овај сегмент рада. То су били искључиво наставници француског језика који су имали искуство у средњошколском образовању, као Етјен Лоран, Г. Илић или Рашко Димитријевић. Осим вежбања, било је и предавања која су држали пензионисани наставници и инспектори. Они су дискутовали о стању наставе француског језика и стручној спреми наставника, излагали су о психологији полиглота као и о другим темама важним за успешно одржавање часа француског.

Сваког лета, полазници курсева су имали прилику да прате предавања на српском и француском језику, често уз пројекције, о уметности која се развијала у Француској, о географији, знаменитим личностима француске историје и обичајима, те да упознају дела модерне и класичне музике француских аутора. Ово су само неке од тема:

- П. Маре - *Катедрала у средњем веку*
- П. Маре - *Valentin Conrard, le père de l'Académie française*
- Н. Иванов - *Дворске светињковине у Ронсарово доба*
- М. Шемол-Вукасовић - *Paris*
- Г. Маруцић-Комбе - *Алжир*
- Г. Маруцић-Комбе - *Auvergne*
- Ђ. Бошковић - *L'art français au Moyen âge*
- Ж. Гравје - *Louis XIV*
- Ж. Хембер - *Les Français en Bosnie*

Ова предавања, као и предавања из књижевности, нису служила само за проширивање знања о француској култури. Она су пред-

стављала добру припрему неискусних наставника за осмишљавање адекватног начина преношења елемената цивилизације у оквиру наставе француског језика. Непосредно после Првог светског рата програмима за наставу живих страних језика уведен је појам француска култура (Средњешколски зборник, 1923: 171) и на тај начин дефинитивно је одвојио од књижевности. Програми су прописивали увођење елемената цивилизације са циљем да се упозна материјална и духовна култура француског народа, односно „Париз и Француска, познавање њене културе, живота и историје“ (Програми и методска упутства, 1936: 105).

Сарадња је била остваривана и са другим институтима. Тако је професор са Француског института у Софији, Андре Жирар (Girard), у лето 1935. године држао предавања *Versailles et le Grand Roi* и *La Légende de l'Aiglon*, док је из Загреба дошао Р. Варње да би говорио о Стендалу. У рад Института укључивали су се и виђенији Французи у Србији, као Жан Бургоен (Bourgoin), директор часописа *Echo de Belgrade*, који је одржао предавање под називом *La Renaissance de l'idée coopérative et la philosophie du marquis de la Tour du Pin*.

У почетку са четири часа дневно, настава је касније обухватила седам часова, а курс је сваког лета похађало преко сто полазника, највише активних наставника и дипломираних студената француског језика и књижевности. Стечено знање је проверавано путем писмених и усмених испита. Осим сертификата о постигнутом успеху, издавана су и уверења о редовном похађању курса, додељиване су похвалнице и награде у књигама, а завршну свечаност би увељичао својим присуством и саветник француског посланства у Београду. Усвајање нових знања и вежбе конверзације одвијали су се и ван учионица, током дружења полазника и предавача на краћим излетима што је, крајем тридесетих година, прерасло у осмишљена групна путовања кроз француске градове и покрајине. Последњег предратног лета, курсеви су добили нови облик; због великог броја заинтересованих формиране су групе полазника на нижем и вишем курсу, а часови су одржавани и у току 1940/1941. године.

На основу изложеног јасно је да је појам *формирање* највећим делом означавао додатно и допунско образовање наставника француског језика односно преношење садржаја који би учврстили и проширили знања стечена током студија. Мали део тог формирања припадао је методици наставе и њеном задатку да покаже *како* ученицима успешно преносити одређена знања. Било је то, ипак, у складу са токовима у најразвијенијим европским државама када

је методика наставе страних језика правила прве и још несигурне кораке, када се у Француској још жестоко расправљало о директној и умереној методи (Puren, 1988: 215), а одлуке донете на конгресима Федерације професора живих језика пренешене као препоруке за рад у учионици. (Тривунац, 1936-1937: 357-359) Оно што је делимично могло бити допуна овладавању методским поступцима о којима се говорило на курсевима Француског института јесу тзв. угледна предавања установљена после Првог светског рата. Ова врста стручног проверавања, усавршавања и потврђивања и данас је позната и практикована у школама које држе до квалитета наставе. Часови угледних предавања били су бројни у међуратној Србији, а њима су присуствовали и наставници исте струке или сродне групе предмета. (Куљић, 1996: 76) Када је реч о савременим курсевима или семинарима за усавршавање наставника, које заједно организују Министарство просвете и Одељење за културну и језичку сарадњу Амбасаде Француске у Београду, чињеница је да они имају сасвим другачији садржај; онај сегмент формирања наставника који је некада био тек назнака методике на курсевима Француског института данас представља углавном једини садржај обуке.

Закључак

Убрзо по оснивању Француског института у Београду, почела је успешна реализација једног од његових најважнијих задатака. Почев од 1928. године па све до Другог светског рата, Институт је сваког лета, у сарадњи са Друштвом пријатеља Француске и Министарством просвете, организовао једномесечне курсеве француског језика, књижевности и цивилизације са циљем усавршавања наставника француског језика и дипломираних студената. Предавања и вежбе које су држали наставници и лектори запослени у Семинару за француски језик у Београду и Скопљу, као и гостујући професори, обухватала су свакодневне часове фонетике, морфологије и синтаксе савременог француског језика, часове старофранцуског, књижевности, превођења, конверзације, методике и француске историје и културе. У односу на савремене семинаре намењене усавршавању наставника француског језика, може се закључити да су међуратни курсеви несумњиво били корисни, али су имали уопштenu оријентацију, минијатурну форму студија француског језика и књижевности, обогаћену часовима из методике и цивилизације.

Библиографија

- Анонимус, (1927), „Француски институт“, *Универзитетски животи*, Београд, март, бр. 3, 27-28.
- Анонимус, (1927), „Друштво за живе језике и књижевности (Преглед досадашњег рада 1920-1926)“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1, 95-99.
- Анонимус, (1921), „Фериални курсеви“, *Просветни гласник*, Београд, бр. 7-8, 379-380.
- Анонимус, (1928), „Летњи течај из француског језика и књижевности“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1-2, 99.
- Врачевић, С. М. (1926), „У Француској“, *Гласник Професорског друштва*, Београд, бр. 1, 45-50.
- Ванлић, Милорад, (1928), „Продужно образовање професора“, *Гласник Професорског друштва*, Београд, књ. 8, св. 7, 401-405.
- Зборник радова, (1990), *Југословенско-француски односи*, Београд.
- Зборник радова, (2005), *Српско-француски односи 1904-2004*, Београд.
- И[бровац], М[иодраг], (1929), „Фериални течајеви Француског института у Београду“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1-2, 94-96.
- Ибровац, Миодраг, (1939), „Летњи течајеви Института за француске студије“, *Страни преглед*, Београд, 226-227.
- Ибровац, Миодраг, (1939), „Емил Оман“, *Летњи Матице српске*, Нови Сад, књ. 351, 323-328.
- Илић, Д, (1928), „Француски институт“, *Просветни гласник*, Београд, бр. 6, 569.
- Кулић, Н. (1996), *Зрењанинска гимназија 1846-1996*, Зрењанин.
- Масе, Пол, (1935), „Летњи течајеви Француског института“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1-4, 175.
- Масе, Пол, (1936-1937), „Летњи течајеви Француског института“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1-4, 355-356.
- Павловић, Михаило, (1996), *У двоструком огледалу. Француско-српске културне и књижевне везе*, Београд.
- Поповић, Никола, (1920), „О спремању за наставнички позив“, *Просветни гласник*, Београд, бр. 5, 290-293.
- Поткоњак, Никола, (1968), *Седмдесет и пет година Капеларе за педагозију*, Београд.
- *Програми и методска упућива за рад у средњим школама*, (1936), Београд.
- *Средњешколски зборник 3*, (1923), Београд.
- *Средњешколски зборник 5*, (1927), Београд.
- Тривунац, Милош, (1936-1937), „Трећи међународни конгрес професора живих језика“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1-4, 357-359.
- Шемол-Вукасовић, Марсела (1934), „Летњи течајеви Француског института“, *Страни преглед*, Београд, бр. 1-4, 197.

- Шкерљ, Станко, (1974), „Миодраг Ибровац (1885-1973)“, *Зборник за славистику*, Нови Сад, књ. 6, 215-217.
- Chevalier, Jean-Claude, (1996), „Les linguistes français et les pays d'Europe de l'Est de 1918 à 1931“, *Cahier de l'ILSL*, Lausanne, N° 8, 57-74.
- Christ, Herbert, (1988), „1880-1939: Le français entre deux guerres“, *Le français dans le monde*, N° spécial: „Histoire de la diffusion et de l'enseignement du français dans le monde“, 50-70.
- Dimić, Ljubodrag, (2005), *Influence culturelle française dans le Royaume de Yougoslavie*, Међународни научни skup *Srpsko-francuski odnosi 1904-2004*, Beograd, 57-72.
- Laval, Etienne, (1925), „Le français en Yougoslavie“, *Les langues modernes*, Paris, N° 6, 384-391.
- Puren, Christian, (1988), *Histoire des méthodologies de l'enseignement des langues*, Paris.
- Žujović, Jovan, (1918), *Influence intellectuelle française sur les Serbes*, Vannes.

Biljana Stikić

LA FORMATION DES ENSEIGNANTS DE FRANÇAIS AUPRÈS DE L'INSTITUT D'ETUDES FRANÇAISES DE BELGRADE

Résumé

C'est probablement un fort mouvement linguistique français dirigé vers l'Est, qui, en 1926, avait donné naissance à l'Institut d'Etudes françaises de Belgrade. A l'instar d'autres Instituts, sa fondation avait visé à la coopération de deux pays, la France et la Yougoslavie, dans le domaine scientifique et culturel. Tandis que ce dernier n'a vécu, semble-t-il, qu'un modique développement, les stages de formation ont rencontré un succès important. A partir de 1928, l'Institut de Belgrade, dont les activités étaient appuyées par le Cercle des amis de la France et par le Ministère de l'Education nationale, réunissait chaque été une centaine de licenciés et d'enseignants de français de toutes les provinces yougoslaves. Ils suivaient des cours de phonétique, de morphologie et de syntaxe du français moderne, ceux de l'histoire de la langue française, de littérature, de traduction, de conversation et de didactique ainsi que les cours portant sur la civilisation française, à savoir histoire et culture de France. Cette sorte de formation complémentaire, qui était donnée par les professeurs, assistants et lecteurs enseignant alors dans les Séminaires français de Belgrade et de Skoplje, entendaient aussi les conférences particulières faites par des professeurs universitaires de France. Vu la conception des stages d'été actuels destinés aux enseignants de français, ceux l'époque d'entredeux-guerres étaient sans doute utiles mais ne présentaient qu'une forme de miniaturisation des études de langue et littérature françaises, enrichie de cours de didactique et de civilisation.